
Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede

TURİZM SEKTÖRÜ

Sektörel Stratejiler Ve Uygulamalar

Dr. Melih BULU - İ. Hakkı ERASLAN

ULUSLARARASI REKABET ARASTIRMALARI KURUMU DERNEĞİ

Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede

TURİZM SEKTÖRÜ

Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar

Editörler

Dr. Melih Bulu

İ. Hakkı Eraslan

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK)

Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede
TURİZM SEKTÖRÜ
Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar

Editörler

Dr. Melih Bulu- İ. Hakkı Eraslan

ISBN : 978- 975- 6292- 13-6

Birinci Baskı : Aralık 2007

**ULUSLARARASI REKABET ARAŞTIRMALARI KURUMU
DERNEĞİ (URAK) YAYINLARI, Yayın No: 2007/1**

İsteme Adresi: ULUSLARARASI REKABET ARAŞTIRMALARI KURUMU DERNEĞİ
(URAK)

Çamlıca İş Merkezi A Blok Kat: 3 P.K: 81190 Üsküdar/İstanbul

Tel : +90 216 556 34 14

Fax : +90 216 556 34 98

E-posta : info@urak.org

Web : <http://www.urak.org>

Dizgi:

KAZANCI HUKUK YAYIMEVİ

Abide-i Hürriyet Cad.Hürriyet Pasajı, Giriş Kat No: 210, Şişli/ İstanbul

Tel : +90 212 296 87 51

Faks : +90 212 296 87 27

E-posta : kazanci@yayimevi.com

Web : www.yayimevi.com

Baskı ve Cilt:

KAZANCI MATBAACILIK SANAYİİ A.Ş.

Birlik Sanayii Sit. 4. Cad. No: 22 Beylikdüzü/ İstanbul

Tel : +90 212 875 83 63

Faks : +90 212 875 89 04

BÖLÜM 16
YEMEK (GASTRONOMİ) TURİZMİ
Yerellik ve Küresellik ya da Tamdıklık ve Yabancılık

Doç. Dr. H. Rıdvan Yurtseven
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gökçeada Meslek Yüksek Okulu

16.1 Giriş	258
16.2 Yemek ve Destinasyon Yönetimi.....	258
16.3 Yerel ve Küresel Bağ	259
16.4 Yemek ve Destinasyon İlişkisinde Yerel ve Küresel Bağın Unsurları.....	260
16.4.1 Yeni İşgücü Dağılım Biçimleri	260
16.4.2 Aktörler Arasında Karşılıklı Dayanışma.....	261
16.4.3 Yeni Değer Yaratan Sistemler	261
16.4.4 Bilgi Temelli Ekonomi.....	261
16.5 Tamdıklık ve Yabancılık Kavramları.....	262
16.6 Yemek Turizmi ve Türkiye.....	262
16.7 Sonuç ve Öneriler	263

KISIM III
TURİZM ENDÜSTRİSİNİN TEMEL FONKSİYONLARI VE
KULLANILAN YÖNETİM TEKNİKLERİ

BÖLÜM 17
TURİZMDE BÖLGESEL PLANLAMA VE YÖNETİMİ

Prof. Dr. Orhan İçöz
Yaşar Üniversitesi, İ.İ.B.F. Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü
Yrd. Doç. Dr. İbrahim İlhan
Nevşehir Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Rehberlik Bölümü

17.1 Giriş	270
17.2 Planlama ve Turizm Planlaması.....	270
17.2.1 Turizm Planlamasının Nedenleri.....	271
17.2.2 Turizm Planlaması Türleri	275
17.3 Bölgesel Turizm Planlaması	277
17.4 Bölgesel Turizm Planlamasının Aşamaları	279
17.4.1 Planlamada Araştırma Aşaması	280
17.4.2 Planlamada Karar Verme Aşaması	283
17.5 Sonuç ve Öneriler	287

BÖLÜM 18
TURİZMDE TAŞIMACILIK, ULAŞTIRMA VE SEYAHAT İŞLETMELERİ YÖNETİMİ

Prof. Dr. İrfan Arıkan
Prof. Dr. H. Suavi Ahıpaşaoğlu
Yrd. Doç. Dr. Gökçe Yüksek
Anadolu Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu

18.1 Giriş	292
18.2 Ulaştırma ve Turizm	292
18.2.1 Ulaştırmanın Turizm Sektöründeki Yeri ve Önemi	294
18.2.2 Turizm Sektöründe Ulaştırma Yapısı ve Türleri	296
18.2.2.1 Demiryolu Ulaştırması	297

BÖLÜM 17

TURİZMDE BÖLGESEL PLANLAMA VE YÖNETİMİ

Prof. Dr. Orhan İçöz

Yaşar Üniversitesi, İ.İ.B.F. Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. İbrahim İlhan

Nevşehir Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Rehberlik Bölümü

Özet

Sürdürülebilir turizm gelişiminin birinci ve *en temel* ilkesi *planlı turizm gelişimi ve yönetimidir*. Sürdürülebilir turizm gelişimi için belirlenen ilkeler ve yönetsel uygulamalar bütün turizm mahallerinde, her ölçek ve düzeyde, her turizm türünde uygulanabilir. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik ilkelerinin rehberliği ve edinilen deneyimler turizm planlaması ve yönetimi için en uygun ölçeğin *bölgesel ölçek* olduğunu işaret etmektedir. Bu öneminden dolayı çalışmanın konusunu turizmde bölgesel planlama ve yönetimi oluşturmaktadır. Yöntem olarak konu ile ilgili yazının (literatür) gözden geçirilmesi ve sistemli çözümlemesine dayanan bu kuramsal çalışmanın amacı, sürdürülebilir turizm gelişimini amaçlayanlar için rehberlik sağlayacak kuramsal bir model sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Turizm ve Planlama, Turizm Sektörü.

17.1 Giriş

Dünyada en hızlı büyüyen sektörlerden birisi olan turizm, oldukça geniş bir faaliyet alanına yayılmıştır. Dünya turizmindeki bu gelişme eğiliminin önümüzdeki yıllarda da artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Uzmanlar turizmin dünya ticaretinin en büyük sektörlerinden birisi olduğu ve büyüme için önemli bir potansiyeli bulunduğu konusunda görüş birliğindedir. 21. yüzyılın başındaki dünyamızda büyük ve önemli değişimler yaşanmaktadır. Küreselleşme ve bölgesel bütünleşme eğilimlerinin giderek güçlendiği bir ortamda meydana gelen ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişmeler ülkelerin birbiriyle olan ilişkisini ve karşılıklı bağımlılıklarını artırmaktadır. Bu değişimler birçok alanı etkilediği gibi, uluslararası turizm hareketlerini de artırmakta ve dünya turizm gelirindeki paylarını artırmak isteyen ülkeler arasındaki rekabeti turandırmaktadır.

Uluslararası turizm, turist kabul eden ülkeler için ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak, turist kabul eden ülkelerde turizm gelişimi iyi yönetilmediği zaman turizmin ekonomik sonuçlarından optimal fayda sağlanamayacağı gibi çevresel ve sosyo-kültürel sorunlar da ortaya çıkabilir. Bu nedenle turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuzlukların en alt düzeye indirilmesinin yollarının bulunması, yani fırsatların faydaya nasıl dönüştürüleceği temel sorunu oluşturmaktadır.

Dünya turizm hareketindeki (*sayısal ve gelir olarak*) payı %2'ler düzeyinde kalan ülkemizde de ekonomik kazançlarla çevre koşulları ve sosyo- kültürel değerler açısından dourarlı bir dengeyi oluşturacak, dünyada ve bölgemizde hızla gelişen ekonomik, sosyal ve siyasal olaylara uyum sağlayacak, kendi kaynaklarını uzun vadeli kullanımlar içinde koruyan, sürdürülebilir bir turizm gelişim politikasına ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü, sürdürülebilir turizm gelişiminin birinci ve *en temel* ilkesi ise planlı turizm gelişimi ve yönetimidir. Turizmde bir yönetimin varlığından söz edebilmek için turizm planlaması gerekir. Çünkü planlama, yönetimin diğer işlevlerinin dayanağıdır. Planlamanın yönetimin diğer işlevlerine karşı bir önceliği vardır ve öncelikli olarak ele alınmalıdır. Amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığının ya da izlenilen yoldan nerede ve ne zaman dönüleceğinin kavranması planlamaya bağlıdır. Nerede, neyin, neden ve nasıl yapılacağı belli olmadan bunu kimin, nasıl bir maliyetle yapacağını belirlemeye çalışmak ve daha sonra da *kaynaklar verimli ve etkin kullanılıyor mu?* diye denetim yapmaya kalkmak mantığa uygun görünmemektedir. Her hangi bir alanda, konuda ya da sektörde yapılan planlamalarda olduğu gibi bölgesel turizm planlamasında da belirli amaçlar/hedefler vardır ve planlama bu amaçlara/hedeflere ulaşmak için insanların ihtiyaç ve istekleri ile mevcut kaynakları uyumlaştırmaya çalışır.

17.2 Planlama ve Turizm Planlaması

Planlama, amaçların ya da hedeflerinin tanımlanması, bu hedeflere ulaşmak için genel stratejinin belirlenmesi, faaliyetlerin eşgüdümlemesi ve bütünleştirilmesi için kapsamlı bir planlar hiyerarşisi geliştirilmesinden oluşmaktadır (Robins, 1994: 187). Planlama, açık bir başlangıcı ve sonu olan, tek bir faaliyet değildir. Aksine, doğrudan ve dolaylı faaliyet çevrelerinde oluşabilecek değişimlere uyum sağlayan ya da değişimleri yansıtan devamlı bir süreçtir (Stoner and Freeman, 1992: 186). Planlama, yarın yapılacak işlerin bugünden belirlenmesi, ya da daha genel bir şekilde, belirli bir gelecekte nerede olunacağını ve oraya nasıl ulaşılacağını önceden belirlenmesi; amaçlar ile bunlara ulaşmayı sağlayacak araç ve olanakların tespit edilmesidir (Mucuk, 1987: 125). Planlama, ne, nerede, niçin, ne zaman, nasıl (5N) sorularının cevaplandırıldığı, belirli bir dönemde belirli bir alanda ulaşılacak istenilen hedeflerin, bu hedeflere varabilmek için

yararlanılabilecek araçlar ve olanakların, yapılacak işlerin ve iş zamanlamasının belirlendiği disiplinli bir süreçtir. Bu sürecin sonunda, bu süreçte belirlenen işlerin sorumlularını gösterme aşamasına gelinir ve kim (JK) sorusuna cevap aranır. Bu nokta da planlama aşamasından örgütlenme aşamasına geçilmiş olunur. Ancak, planlama işlevinin de yönetimi, yani planlanması, örgütlenmesi, eşgüdümü, yürütülmesi ve denetlenmesi gerekir.

Turizm planlaması da, genel planlama kavramlarının ve yaklaşımlarının turizm sisteminin belirli özelliklerine uyarlanarak uygulanmasıdır. Turizm planlaması, turizm sistemine yön verme ve sistemin verilen yönü izlemesini sağlayacak örgütlerin kararları ve eylemleri arasında eşgüdümsel rehberlik faaliyetleri dizininden oluşan bilimsel araştırmalara dayalı devingen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Inskeep, 1991: 25).

17.2.1 Turizm Planlamasının Nedenleri

Turizmde planlama gerçekten de son yıllarda değişik ülkelerde ortaya çıkan birçok sosyo-ekonomik ve çevresel sorunlar nedeni ile gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Bilindiği üzere dünyada uluslararası turizm hareketleri çok büyük hacimlere ulaşmıştır. Yılda 850 milyon uluslararası ziyaretçi ve 600 milyar dolar yıllık harcama bunun en önemli göstergesidir. Böylesine büyük bir hacim kuşkusuz turistlerin ziyaret ettiği ülkelerde ve bölgelerde de yoğunlaşmanın getirdiği bazı çevre sorunlarını ve planlama zorunluluklarını da gündeme getirmektedir. Ülkemizde de özellikle dış turist sayılarının son yıllarda önemli ölçüde artması ve yıllık 20 milyon yabancı ziyaretçi sayısını aşması, bunun sonucunda da turizmin belli merkezlerde yoğunlaşması gerek bu yoğun merkezlerde, gerekse ilerde turizme daha yoğun açılacak bölgelerde ciddi planlama sorunlarını gündeme getirmektedir. Bu nedenle genel olarak turizm planlaması ve özellikle de bölgesel düzeyde turizm planlamasının önemi oldukça artmaktadır.

Bir bölgede turizm planlamasına gerek olup olmadığı sorusu, turizmde planlamanın önemini ortaya koyabilmek için sorulabilecek en temel sorudur. Deneyimler, turizmde plansız gelişmenin olumsuz sonuçlara yol açtığını ve planlı gelişimin önemli faydalar sağladığını göstermektedir. Olumsuz sonuçlardan kaçınmak ve arzu edilen en iyi sonuçları almak turizm planlamasının en temel gerekçesidir.

Turizm gelişiminden etkilenen bütün paydaşlar için en doğru ve iyi olanı yapmak ve bunu yaparken toplumsal doğru ve iyi ile ilgili normları temele koymak turizm planlamasına etik bir boyut kazandırır. Turizm planlamasında, amaçları (*planlamadan beklenen sonuçları*) ve amaçlara ulaştıracak araçları (*stratejiler ve bunların her türlü uzantılarını*) belirlerken etik normların dikkate alınması, turizm planlamasını gerekçelendirmenin en uygun yolu (politikası) olarak görünmektedir.

Turizm planlamasının gerekçelerini, en soyut olanından en somut olanına kadar, kapsamlı bir şekilde sıralamak, olanaksız olmasa bile zordur. Bu tür girişimlerin her zaman eksikleri de olabilir. Bununla birlikte, yapılan araştırmalar sonucunda belirlenen planlama faydalarının aktarılması yararlı olacaktır. Örneğin, DTÖ (1994: 3) turizm planlamasının sağladığı başlıca yararları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Turizmin amaçları ve bu amaçların nasıl gerçekleştirileceğinin, yani turizm gelişiminin amaçları ve politikalarının belirlenmesi;
- Doğal ve kültürel kaynakların günümüz kullanımı için olduğu kadar gelecek için de korunmasını sağlayacak şekilde sürdürülebilir bir turizmin gelişiminin sağlanması;
- Ülkenin ya da bölgenin genel gelişim politikalarına turizmi entegre etmesi ve turizm ve diğer ekonomik sektörler arasında bağlantı kurulmasını sağlaması;
- Kamu ve özel sektörün turizm gelişimi üzerinde karar vermeleri için akılcı bir zemin sağlaması;
- Turizm sektörünün birçok unsurunun eşgüdümlü bir şekilde gelişimine olanak sağlaması,
- Turizm çekiciliklerini, faaliyetlerini, tesislerini, hizmetlerini ve artan oranda bölümlenen ve çeşitlenen turizm pazarlarının birbiri ile bütünleşmesi;
- Olası turizm sorunlarını en aza indirirken, faydaların topluma eşit dağılımı ile turizmin ekonomik, çevresel ve sosyal faydalarını dengelemesi ve optimize etmesi;
- Çekiciliklerin, tesislerin, hizmetlerin ve alt-yapının turizm gelişiminin boyutları, türü ve yeri konusunda rehberlik edecek fiziksel bir yapı sağlaması;
- Uygun turistik tesis tasarımları ve birbiri ile uyumlu ve birbirini destekleyen belirli turizm alanları için hazırlanacak ayrıntılı planlar için standartlar ve rehberlik sağlaması;
- Gerekli örgütsel ve kurumsal çalışma ortamını sağlayarak, turizm gelişimi politikasının etkin uygulanması ve turizm sektörünün sürekli yönetimi için temel yaratması;
- Turizm gelişimi sürecinin sürekli olarak kontrolü ve yapılacak işlerin istenilen şekilde gitmesini sağlayacak zemini sağlaması.

Turizmin bir ülkede ya da bölgede gelişmesinin sosyal, ekonomik ve çevresel faydaları ve maliyetleri göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Turizm, toplumsal refah ve gelişme bakımından çok önemli bir potansiyele sahip olmasına karşın aynı zamanda kendi kaynaklarını yok edebilecek bir potansiyele de sahiptir. Turizmin yaratabileceği çevresel, toplumsal, kültürel ve ekonomik etkilerin boyutu çoğunlukla turizm gelişiminin türü ve yoğunluğu, turizm alanının sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri ve turizmin bölgede ne şekilde geliştiğine bağlıdır (Inskeep, 1991: 360). Turizm planlaması bir ülke ya da bölgenin ekonomik, sosyal ve çevresel gelişimine önemli katkılar sağlayabilir. Bu nedenle, ulusal kalkınma çabasının bir parçası olarak turizm gelişimi de bilinçli, yönetime dayalı ve planlı bir şekilde yürütülmelidir (Kadt, 1979: 339). Çünkü, mevcut üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanımı söz konusu olduğunda planlama alanına girilmektedir (Savaş, 1986: 429). Sürekli kalkınma amacı ve bu amaca ulaşmak için kullanılacak araçlar arasında en uygun dengenin sağlanması ihtiyacı ise planlamayı zorunlu kılmaktadır (Olaltı, 1990: 429). Üretimin toplumsal gerçeklere uygun olarak ve belirli bir amaca göre önceden düzenlenmesini sağlayan planlama, çağdaş ekonomi biliminin kalkınma için geliştirdiği önemli bir tekniktir. Planlama hangi düzeyde olursa olsun, sürekli bir ekonomik ve toplumsal gelişme için zorunlu hale gelmiştir (Doğan, 1997: 101). Kaynakların, seçenekli kullanımlar arasındaki en doğru seçimi planlama ile mümkün olmaktadır (Öney, 1985: 6).

Günümüzde artık genel bir *kalkınma* kavramı yerine *sürdürülebilir kalkınma* kavramı, yani bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamaları için kaynakları koruyup geliştirme yaklaşımı daha fazla benimsenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ekonomik boyut yanında sosyal, kültürel ve fiziksel çevre boyutları da ağırlık kazanmakta ve bu politikanın uzantısı olarak kalkınma stratejilerine yansımaktadır. Yükselen çevre bilinci ve yoğunlaşan kültür faaliyetleri turizmde uluslararası rekabetin ana temalarını oluşturmakta ve birçok ülke çevreyle uyumlu turizm stratejilerini turizm politikalarının temeline oturtmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramından doğan sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uyumlu turizm gelişimidir. Turizmin mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkilerini dikkate alan ve ziyaretçilerin, turizm endüstrisinin, evsahibi toplumun ihtiyaçlarına cevap veren bir turizm gelişimi yaklaşımıdır. (1) planlı turizm gelişimi ve yönetimi, (2) kaynakların korunması, iyileştirilmesi, kullanılması, (3) uzun vadeli bakış açısı ve süreklilik, (4) siyasi destek ve kararlılık, (5) yerel halkın bilinçli katılımı, (6) yararların tüm paydaşlara ve topluma yayılması, ve (7) yüksek düzeyde ziyaretçi memnuniyeti turizm sektöründe temel sürdürülebilirlik ilkeleri olarak sıralanmaktadır (DTÖ, 2004). Turizmde sürdürülebilir rekabet de, ancak bu alanda rakip konumunda bulunan ülkelere ya da bölgelere göre gerek doğal kaynaklar ve çekicilikler, gerekse yetişmiş insangücü dahil olmak üzere nitelikli bir üstyapı ve bunları destekleyici unsurların bulunmasına bağlı olacaktır. Turizm kaynaklarının en önemli özelliği bir bölgede bulunan çekiciliklerin ve doğal kaynakların tıpatıp benzerinin bir başka bölgede bulunmamasıdır. Bu nedenle bu kaynakların ortaya çıkaracağı rekabet avantajı da söz konusu kaynakların bozulmadan gelecek nesillere devredilebilmesine bağlı olacaktır.

Sürdürülebilirlik, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin yaşamsal bağı olan temel kaynaklara taşıma kapasitelerinin üzerinde yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneğidir (Çakılcıoğlu, 2002). Bir bölgenin biyolojik ve fiziksel kaynakları turizmin en önemli varlıklarıdır. Turizmin hassas ekosistemler üzerinde yarattığı baskı ekosistemlerin zarar görmesine yol açabilir. Turizmin çok hızlı ve başarılı gelişimi doğal çevreye zarar verirken, doğal kaynakların tükenmesi turizmin en önemli varlığını ortadan kaldıracaktır ve bölgenin çekiciliğini azaltabilir. Sürdürülebilir olabilmeleri için turizm, taşıma kapasitesi ve ekosistemlerin kaldırabileceği limitler içinde yönetilmeli, biyo-çeşitliliğin korunması sağlanmalıdır. Ekolojik açıdan hassas bölgelerde turizm faaliyetleri sınırlandırılabilir, gerekirse de engellenebilir (GPA, 2004). Turizm endüstrisinin faaliyetlerinin bir bölümünün olumsuz çevresel etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler büyük ölçüde yollar, havaalanları ve turistik tesislerin altyapısı ile ilişkilidir. Turizm gelişiminin yol açtığı olumsuz çevresel etkiler bu gelişimin bağlı olduğu doğal kaynaklara zarar verebilmektedir. Öte yandan, turizm çevre üzerinde olumlu etkiler de yaratmakta, çevrenin korunmasına katkıda bulunabilmektedir. Turizm, çevresel değerlere karşı duyarlılığı arttırmakta, doğal alanların korunması için finansal kaynak sağlamakta ve bu alanların ekonomik değerini yükseltmektedir (Yılmaz, 2005). Turizm alanında sürdürülebilirlik anlayışı, sürdürülebilir turizmin hammaddesi olan çevreye daha fazla önem verilmesinin gerektiğini ortaya koyan yeni bir turizm kültürü yaratmaktadır. Bu anlayış, yenilenemeyen kaynakların etkin kullanım (*gerektiğinde yeniden kullanım ve dönüşüm ile*) ile gelecek nesillere en az kayıpla aktarılmasını savunmaktadır. Yenilenebilir kaynakların kullanımı (*sü, toprak, doğal ekosistemler vb.*) sürdürülebilir getiri ve/veya taşıma kapasitesi limitleri içerisinde sınırlandırılmaktadır (Hunter, 1997). Sürdürülebilir turizm anlayışı, mevcut turistik tüketicilerin ve turist kabul eden bölgelerin gereksinimlerini geleceği düşünüp koruyarak karşılamaktadır. Tüm kaynakların, kültürel bütünlüğü, yaşamsal ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini devam ettirecek şekilde yönetilmesi ile ekonomik, toplumsal ve estetik gereksinimleri karşılaması sağlanmakta; yerel çevre, toplum ve kültür ile uyum içinde yürütülmekte ve geliştirilmekte, çevresel ve kültürel değerlerin turizm gelişiminden olumsuz yönde etkilenmesinin önüne geçilmektedir (Inskip, 1991: 461). Turizmin, destinasyonların ekosistemleri üzerinde geri dönülemez zararlar oluşturmasına engel olunması, yani çevresel sürdürülebilirlik, tüm dünyada doğal kaynakların turizmin olumsuz etkilerinden korunması bir gereklilik haline geldiğinden büyük önem kazanmıştır. Toplumsal sürdürülebilirlik, toplumun toplumsal uyumsuzluk yaratılmadan turizmi (turizm endüstrisini ve turistik tüketicileri) tam anlamıyla kabullenmesi anlamına gelmektedir. Turizm açısından kültürel sürdürülebilirlik yerel toplumun kültürel niteliklerini, turistlerin

kültürlerinin baskılarına karşı korumasıdır. Ekonomik sürdürülebilirlik, turizmde elde edilen ekonomik faydaların yerel halka yeterli gelir sağlaması ve turistik tüketicilerin tatmini için alınan önlemlerin maliyetini karşılamasıdır. Ekonomik sürdürülebilirliğin önkoşulu, bir bölgenin çekiciliğinin olması ve sunduğu turistik ürünlerin yüksek kalitesidir. Dünya pazarında rekabet avantajı olmayan bir destinasyon, ekonomik sürdürülebilirliği sağlayamamaktadır (Rätz ve Puczko, 1998). Sürdürülebilir turizmin ve turizmde sürdürülebilir rekabetin gelişimine ilişkin süreçler ve yönetsel faaliyetler her türlü turistik destinasyondaki tüm turizm türlerine uygulanabilmektedir. Sürdürülebilirlik ilkeleri turizm gelişiminin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarını içermekte ve bu üç boyut arasında sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için bir denge kurulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çevreye duyarlı işletme faaliyetleri, değerlendirme, ölçme, izleme, uygulama ve gözden geçirme gibi aşamalar içermektedir. Bu yaklaşım, bir örgütün kontrolü altındaki arazi, bina, işletim süreçleri ve ürünler dikkate alınarak çevresel performansını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşımda, örgüt faaliyetleri ve çevre arasındaki karşılıklı ilişkiler, örgütün faaliyetlerinin arazi yapısına, ekolojik ortama ve topluma etkileri yerel, ulusal ve küresel açıdan ele alınmaktadır (Stabler ve Goodall, 1997). Sürdürülebilir turizm geniş bir çerçevede ele alındığından, turistik tüketicilerin de sürdürülebilir tüketim ilkelerini benimsemiş olmaları gerekmektedir. Sürdürülebilir tüketim, tüketicilerin çevreye duyarlı üretim teknikleri kullanılarak üretilmiş ürün ve hizmetleri talep etmelerini içermektedir (UNEP, 2001). Turizm için sürdürülebilir gelişme, ürünlerin kalitesini bozmadan, doğal ve kültürel zarar vermeden turizmin kapasitesinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Turizm, sürdürülebilirlik kavramı ışığında değerlendirildiğinde, ekonomik faaliyetin uzun vadeli ele alınmasını gerektirmekte, sürekli ekonomik büyüme gerekliliğini sorgulamakta ve turizm tüketiminin turistik bölgenin gelecekteki turistlere sunabileceği arz kaynaklarının üzerine çıkmamasını sağlamaktadır (Garrod, 1998). Bu nedenlerden dolayı da planlama ve sürdürülebilirlik kavramları birbirinden ayrı düşünülemeyecek önemli kavramlardır.

Siyasi destek ve kararlılık sürdürülebilir turizm gelişiminin temel ilkelerinden biridir. Bu nedenle, turizm planlamasında en önemli görev ve rol kuşkusuz devlete düşmektedir. Çünkü planlama yapılacak olan bölgeler çoğunlukla kamuya ait olan alanlardır ve planlama kararları merkezi otorite tarafından, diğer bir deyişle devlet tarafından verilmektedir. Ayrıca planlama süreci devletin ve yerel yönetimin birçok birimini ya doğrudan ilgilendirmektedir ya da bu birimlerin iznine ve onayına bağlıdır. Öte yandan, turizm olayının yarattığı ekonomik etkilerin olumlu yönlerini geliştirmek ve artırmak, olumsuz yönlerini de gidermek ya da en alt düzeye indirmek amacı ile çeşitli ülkelerde değişen ölçülerde de olsa turizm sektörüne devletin müdahale ettiği bilinmektedir. Bu nedenle planlama çalışmalarında ve planlama yaklaşımlarında kamunun düzenleyici ve yol gösterici rolü göz ardı edilemez. Turizm sektörü ekonominin diğer sektörleri ile karşılaştırıldığı zaman nispeten yeni bir faaliyet alanı niteliği taşımaktadır. Bu nedenle devletin bu sektöre ilgisi ancak faaliyetlerin gittikçe genişlemesi ve milyonlarca kişinin katıldığı ekonomik ve toplumsal bir boyut kazanmasından sonra ülke yönetimleri bu önemli ekonomik faaliyete ilgi göstermeye başlamışlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında da dünya genelinde durgunlaşan ekonomiyi canlandırma amacıyla dünyanın çeşitli ülkelerinde devlet turizm sektörüne yönelik önemli yatırımlara başlamışlardır. Turizm sektöründen elde edilen gelir nedeniyle yönetimler turizm sektörüne olan desteklerini zamanla artırmışlardır. Bazı ülkelerde turizm örgütü turizm bakanlığı düzeyinde oluşturulurken (Türkiye, Lüksemburg gibi), İngiltere gibi diğer bazı ülkelerde ise devlet örgütü içinde alt bir kurumun bünyesinde temsil edilmektedir. Turizmin bakanlık düzeyinde devlet sorumluluğunda olduğu ülkelerde, bu örgüt sektörde planlı gelişmeyi sağlamak için 5 yıllık yatırım/kalkınma planlarını yapmakta, öncelikleri belirlemekte ve gerekli kredileri vermektedir (Smith, 1992). Devletin kontrol işlevinin amacı, büyüyen turizm sektörünün ülkenin sahip olduğu ekonomik, toplumsal ve ekolojik değerleri yok etmemesi için bir dizi önlemin alınmasıdır.

17.2.2 Turizm Planlaması Türleri

Turizmde sürdürülebilir rekabet açısından turizmin uzun vadeli (stratejik) planlamasına ihtiyaç vardır. Turizm planlaması, kapsadığı zamana ya da döneme göre, uzun vadeli (stratejik), orta vadeli, kısa vadeli; örgütsel yapısına göre entegre ve sektörel; kapsadığı coğrafi alana ya da mekana göre uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde yapılabilir. Bu nedenle planlamalar zaman (dönem), mekan ve örgütsel düzey dikkate alınarak yapılmakta ve turizm planlaması türleri bu konulara paralel olarak belirlenebilmektedir. Zaman esasına dayanan planlama mekana ve sektörlerle de (örgütsel yapı) uygulanabilir. Diğer bir anlatımla, Stratejik Bölgesel Turizm Planlaması denildiğinde zaman, mekan ve sektör kriterleri de birlikte kapsanmış olmaktadır.

• Dönemsel Turizm Planlamaları

Turizm planlamasının kapsadığı zaman süresine göre yapılan bu sınıflandırma turizm planlaması türlerini kısa, orta ve uzun dönemli turizm planlaması olarak üçe ayırmaktadır;

➤ Kısa Dönemli Turizm Planlaması

Kısa dönemli ya da operasyonel planlar genellikle bir ya da iki yıllık dönemi, politik ve ekonomik fizibiliteyi tamamlanmış ve karara bağlanmış yatırım programlarını kapsar. Birçok ülke, genel olarak kullanılan inşaat teknikleri ve tesislerin yatırım-uygulama süreleri ile uyum gösteren 2 yıllık plan dönemlerini benimsemektedir (WTO, 1978: 19). Ekonomik ve siyasal olaklara uygun biçimde gerçekleştirilen yatırım programlarına bağlı bir ya da iki yıllık süreler için yapılan planlamalar dönemsel açıdan kısa vadeli planlama olarak kabul edilmektedir.

➤ Orta Dönemli Turizm Planlaması

Orta dönemli planlama taktiksel planlama olarak da anılmakta ve 3 ile 6 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Orta dönemli turizm planlaması, genellikle ulusal planların bir parçası olan yatırım programları ve bölgesel ekonomik kalkınma planlarının süreleri ile uyum göstermektedir. Birçok ülkede planlama ve ekonomi istatistiklerinin dönemsel olarak karşılaştırılabilmesi yönünde bir eğilimin olması nedeni ile orta dönemli planlamalarda 5 yıllık dönemler benimsenmektedir. Özellikle ekonomileri istikrarlı olan ülkelerde 5 yıllık dönemler kullanılmaktadır.

➤ Uzun Dönemli (stratejik) Turizm Planlaması

Uzun dönemli planlama aynı zamanda stratejik ya da perspektif planlama olarak da bilinmekte ve genellikle 10 yıldan 25 yıla kadar olan dönemleri kapsamakta ve orta dönemli planların hazırlanması ve uygulanmasına rehberlik etmektedir (DTÖ, 1978: 20). Planlamanın kapsadığı süreye göre yapılan sınıflandırmada dikkat edilmesi gerekli olan en önemli nokta, kısa ve orta dönemli planlamanın uzun dönemli planlama kapsamı içinde ele alınması gerektiridir.

• Örgütsel Turizm Planlamaları

Planlamanın örgütsel yapısına göre yapılan bu sınıflandırma turizm planlaması türlerini *entegre turizm planlaması* ve *sektörel turizm planlaması* olarak ikiye ayırmaktadır.

➤ Entegre Turizm Planlaması

Turizmin çok boyutlu doğası ve unsurlarının bir birine bağımlılığına dayanmaktadır. Yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde planlama sürecinin bütün aşamaları ve ekonominin turizm ile ilişkili diğer sektörleri arasında daha iyi bir eşgüdümü sağlamayı amaçlayan entegre bir planlama yaklaşımıdır (DTÖ, 1978: 21). Ekonominin diğer sektörleri ile mekansal bir işbirliğinin sağlanması oldukça önemlidir. Yollar, havaalanları ve limanlar gibi büyük alt-yapı yatırımları sadece turizm talebi ve ihtiyaçları için değil aynı zamanda tarım ya da üretim sanayi gibi diğer sektörler de dikkate alınarak yapılır (Pearce, 1989: 255).

➤ Sektörel Turizm Planlaması

Bu planlama türünde turizm, diğer sektörlerden ayrı olarak ele alınır. Turizm, ulaştırma, tarım ve kültürel alanlar gibi ekonominin diğer sektörleri ile bağımlılıkları dikkate alınmadan sadece inşaatlar ve hizmetler olarak planlanır (DTÖ, 1978: 20). Ancak, sektörel turizm planlaması denildiğinde bu kavramın turizmin alt sektörlerine göre planlanması olarak algılanması daha uygun olabilir. Örneğin, dağ turizminin geliştirilmesi için, termal turizmin geliştirilmesi için, turistik yolların geliştirilmesi ve düzenlenmesi için, konaklama sektörü için planlama, turizmde iş gücü planlaması, turistik çekiciliklerin planlaması, turistik alt-yapı planlaması, rekreasyon planlaması ve benzeri planlama faaliyetleri vb. gibi.

• Mekansal Turizm Planlamaları

Kapsadığı mekana göre turizm planlaması; *uluslararası*, *ulusal*, *bölgesel* ve *yerel* turizm planlaması olarak sınıflandırılır.

➤ Uluslararası Turizm Planlaması

Değişik ülkelerin ortak turizm planlaması çalışmalarıdır. Bir ya da daha fazla ülkenin coğrafi sınırlarını aştığı için mekansal açıdan uluslararası düzeydedir. Genellikle sınır alanları ile ilgili olan bu tür turizm planlaması çalışmaları yerel ve bölgesel ölçekteki turizm planlaması çalışmalarını da kapsayabilir. Bu düzeydeki turizm planlaması daha çok uluslararası ulaştırma hizmetleri, farklı ülkeler arasındaki turistik hareketler ve turların programlanması, komşu ülkelerdeki tamamlayıcı tesisler ve temel çekiciliklerin gelişimi, çok ülkeli pazarlama stratejileri ve tanıma programları ile ilgilidir. Dünyanın aynı bölgesinde yer alan birçok ülkenin birlikte gerçekleştirdikleri planlama faaliyeti olduğu ve uluslararası bir örgütlenmeyi gerektirdiği için, örgütsel bir düzey olarak da ele alınabilir. Değişik ülkelerin işbirliğini gerektirdiği için de uluslararası düzeyde turizm planlaması çalışmaları oldukça azdır. Ancak, uluslararası acentalardan bölgesel turizm projeleri için destek aldıkları için büyük öneme sahiptir (Inskip, 1991: 35). Uluslararası turizm planlaması, aynı bölgeden iki ya da daha fazla ülkenin katılımı ile yürütüldüğünden dolayı uluslararası bölgesel turizm planlaması olarak da adlandırılmaktadır (Pearce, 1989: 249).

➤ Ulusal Turizm Planlaması

Ülke düzeyinde yapılan çalışmaları kapsar. Fiziksel planlama kapsamında ilgili ülkenin büyüklük ve özelliklerine göre de değişebilen coğrafi boyuta bağlı olarak (1/100.000)'den (1/1.000.000)'e kadar değişik ölçeklerle de ifade edilebilir (DTÖ, 1978: 16). Kuşkusuz her düzeyde farklı türde planlar formüle edilebilir. Ulusal düzeyde formüle edilen planlara aşağıdaki planlar örnek olarak verilebilir (Pearce, 1989: 245). Genel ulusal plan, turizmi de kapsayan ulusal kalkınma planıdır; ulusal alt-yapı planı, turizmi de kapsayan ve ulusal düzeyde alt-yapı gelişimi için rehberlik sağlayan bir planıdır; ulusal turizm gelişim planı, ulusal düzeyde turizm gelişimi için özel bir planıdır; turizm alt-yapı planı, ulusal düzeyde turizm alt-yapısının gelişimine rehberlik sağlayan bir planıdır; ulusal tanıtım ve pazarlama planı, ulusal düzeyde turistik ürünlerin pazarlanması ve tanıtımı programı ya da planıdır.

➤ Bölgesel Turizm Planlaması

Aynı ülke içindeki bir bölge ya da birkaç bölgenin eş zamanlı turizm planlamasıdır. Bölgesel planlamada fiziki coğrafya boyutu önemli bir rol oynar. Fiziksel Planlama kapsamında (1/10.000)'den (1/100.000)'e kadar değişik ölçeklerle de açıklanabilen turizm planlamasıdır. Planlanması düşünülen alana bağlı olarak bir kaç yüz kilometre kareden, birkaç bin kilometre kareye kadar geniş bir alanı kapsayabilir. Genel olarak bölgesel ölçeğin temel özellikleri ekolojik ve arazi yapısı ile ilgilidir ve farklı idari, siyasi ya da ekonomik birimleri de kapsayabilir (DTÖ 1978: 15).

➤ Yerel Turizm Planlaması

Bir köy, belde, birkaç köy ya da belde gibi herhangi bir mekan birimi ya da birimlerine ait turizm planlaması faaliyetidir. Boş kırsal alanlarda seçilen bir mekan birimi, bir kentsel alan ya da tarihsel merkezler içinde yer alan bir mekan için yapılan turizm planlaması da yerel turizm planlaması olarak düşünülebilir. Yerel turizm planlaması mikro ölçekte bir planlamadır. Fiziksel planlama anlamında genellikle (1/1000) ya da (1/5000) ölçek planlardır. Bu düzeydeki planlama, turistik çekiciliklerin özelliklerini, konaklama ve diğer tesisler ve hizmetlerin yerini, alt-bölgeye ulaşımı, alt-bölge içindeki ulaşım ağını ve diğer alt-yapıtı ve ilgili kurumsal faktörleri kapsar (Inskeep, 1991: 36). Gelişim alanı arazi kullanım planlaması, tesis alanı planlaması, tesis tasarımı ve benzeri bazı sınıflandırmalar da yapılmaktadır (Inskeep, 1991: 37).

17.3 Bölgesel Turizm Planlaması

Bölgesel düzeyde turizm planlamasının gerekçeleri iki temel boyutta toplanabilir. Birincisi bölgesel kalkınmanın sağlanması için planlama ölçeğinin bölgesel düzeyde ele alınmasıdır. Bölgesel planlar, belli bir bölgenin kalkınma sorunlarına çözüm getirmeyi amaçlar (Öney, 1985: 43). Turizm bölgesel gelişme için önemli bir araç olarak görülmekte ve bölgesel gelişme stratejilerinde yer almaktadır (Pearce, 1992). Son yıllarda özellikle bölgesel kalkınmada turizmin katkıları yerel yönetimler tarafından daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır (Williams ve Shaw, 1991: 7). Turizm açısından ilgi çekici özelliklere sahip bir bölgede doğal olarak turizmde önemli gelişmeler beklenebilir. Söz konusu bölgenin turizm hareketlerinden yararlanabilmesi ise etkin bir planlama ile gerçekleştirilebilir (Olah, 1990: 90). Bölgesel düzeyde turizm planlamasının ikinci gerekçesi ise planlama açısından bölgesel düzeyin stratejik önemidir. Çok sayıda araştırmanın turizmin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini ortaya koyması geniş ölçekli planlama yaklaşımlarına olan ihtiyacı artırmış ve bölgesel turizm planlamasına yönelik artmıştır (Gunn, 1994: 12). Turizmde bölge planlaması, bir bölgenin ekonomik, toplumsal ve fiziksel yönden planlanmasıdır ve stratejik bakımdan özel bir önem taşımaktadır.

Bölgesel turizm planlaması, turizmin bölgesel düzeyde planlanmasıdır. Bu ölçekteki turizm planlaması genellikle yönetsel bölgelere göre yapılmasına karşın, mümkün olduğu kadar yönetsel sınırlar dikkate alınmadan mantıksal turizm gelişimi bölgelerine dayandırılmalıdır. Bölgesel düzeyde turizm planlaması, eğer varsa, ulusal turizm politikası ve planı çerçevesinde formüle edilir ve genellikle bir ülkenin belirli bir bölgesi için yapılır. Bölgesel düzeydeki turizm planlaması aşağıdaki unsurlar üzerinde yoğunlaşmaktadır (Inskeep, 1991: 35).

- Bölgesel politika
- Bölgeye ulaşım ve bölge içinde tesisler ve hizmetler arasında ulaşım ağı
- Turistik çekiciliklerin türü ve yeri
- Sayfiye alanları da dahil olmak üzere turizm gelişim alanlarının yeri
- Turistik konaklama ve diğer turistik tesisler ve hizmetlerin miktarı, türü ve yeri
- Bölgesel düzeyde çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik düşünceler ve etki analizleri
- Bölgesel düzeyde öğrenim ve eğitim programları
- Pazarlama stratejileri ve tanıtım programları
- Örgütsel yapı, yasalar, düzenlemeler ve yatırım teşvikleri
- Gelişimin evrelere bölünmesi, proje programlama, bölgenin bölümlere ayrılması gibi uygulama teknikleri

Turizm planlaması için *en uygun ölçek* planlama çalışmalarında üzerinde en fazla düşünülmesi gerekli bir konudur. Turizm planlaması bütün ölçeklerde gerekli olmasına karşın, turizm gelişimi için en uygun ölçeğin yerel ve bölgesel ölçeklerin bir birleşimi olduğu öne sürülmektedir. Bölgesel düzeyde bölgenin özelliklerinin ve güçlerinin tamamlayıcı çekicilikler paketi olarak eşgüdümlemesi fırsatı bulunmaktadır. Ayrıca, deneyimler, turizm gelişiminden sorumlu yönetimlerin bölgesel düzeyi benimsediğini göstermektedir (Murphy, 1985: 98). Bölgesel planlamanın amacı da genel planlamanın amacı ile aynıdır (*ziyaretçi tatmini, yatırımcılara kazanç, çevresel koruma, yerel halkın yaşamına uyumun sağlanması gibi*) (Gunn, 1988: 217). Turizm planlamasının gerekliliğini ve turizm planlamasının da bölgesel düzeyde yapılmasını destekleyen ve aşağıda ayrıntıları ile açıklanacak olan birçok haklı gerekçe vardır. Zaten, olaya ülke ölçeğinde bakıldığında bile, Türkiye gibi çok geniş bir coğrafi alanı kapsayan büyük bir ülkede, bütün ülkeyi tek bir turistik çekim alanı olarak incelemenin akılcı bir yol olduğunu iddia etmek güçtür. Türkiye gerek turizm sektörü arz unsurları (*doğal ve kültürel çekicilikleri, fiziksel ve kurumsal turistik alt ve üst yapı unsurları*) gerekse sosyo-ekonomik özellikleri açısından bölgeler itibarıyla önemli farklılıklar göstermektedir. Doğal olarak, farklı bölgelerde gerçekleşen iç ve dış turizm talebi de farklı kalıplardadır. Böyle bir durumda birbirine benzer özellikleri içeren yörelerin bölgeler halinde gruplandırılması ve turizm planlarının bu bölgeler itibarıyla oluşturulup uygulanması gerekmektedir. Bölgesel düzeyde turizm planlamasının gerekçeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Merkezi planlamanın sakıncalarından korur
- Yerel girişimler ve gelişme potansiyellerinin değerlendirilmesinde; ekonomik, sosyal ve coğrafi eşitsizlikleri azaltmaya yönelik politikalar ile arsa ve konut politikalarının belirlenmesinde; doğal, tarihi ve kültürel varlıklara ilişkin kararlar ve koruma önlemlerinin alınmasında; alt-yapı yatırımları, arazi kullanımına ilişkin yetkiler, kredi ve teşvikler gibi hizmetlerin ülke düzeyinde dengeli dağılımda bölgesel planlama ulusal planlamaya mekansal boyut kazandırır ve ulusal planların yerel gereksinimlere uyumunu sağlar (Arıkan, 1997: 13)
- Belirli bir faaliyet ve bölge ile sınırlandırıldığı ve bölgesel düzeyde ele alındığında, turizmde geleceğin ve özellikle de talebin tahminlenmesi bir anlam taşır ve önem kazanır (Olalı ve Timur, 1988: 215).
- Sadece belirli alanlar ziyaret ediliyorsa bu alanların yerine bütün ülkeyi planlamak ülkenin ve toplumun kısıtlı kaynaklarının kaybına neden olabilir. Planlamanın amaçları aynı olsa bile, değişik coğrafya düzeylerinde yaklaşımlar ve süreçler farklı olacaktır (Gunn, 1988, 213).
- Bölgesel turizm planlamasının sunduğu öneriler, bölgedeki kuruluşların ve turizm işletmelerinin kendi fizibilite çalışmalarını yapmalarına yardımcı olur ve onlara rehberlik sağlar

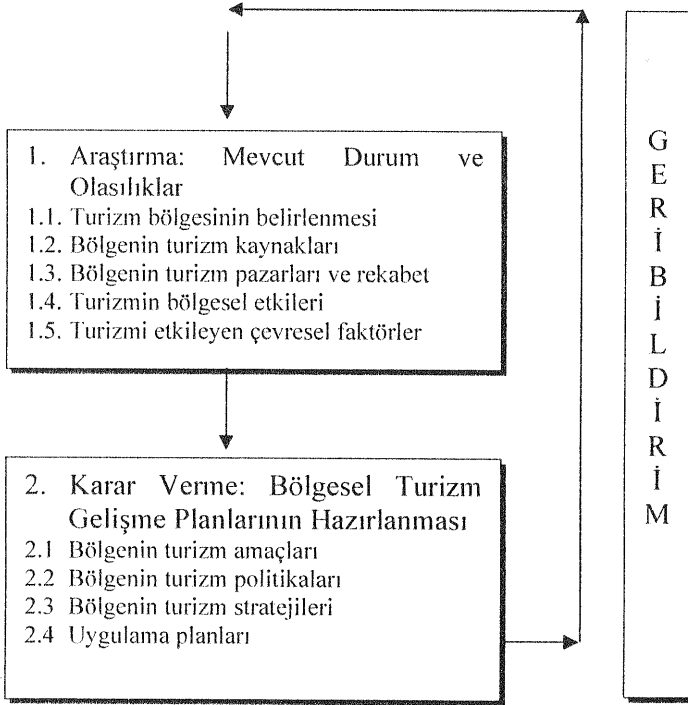
- Turizm talebinin zamansal ve mekansal yoğunlaşması: aşırı kalabalık ve altyapı üzerinde baskı gibi sorunlar yaratmaktadır. Zamansal ve mekansal yoğunlaşma yerel bir sorundur ve ülkeye genelleştirilemez

Bölgesel turizm gelişimi, ülkenin ekonomik ve sosyal yönden bütünleşmesini sağlar. Turizm bölgelerinde, bölgesel turizm planlaması ile insanlara iş ve istihdam olanakları yaratılması, yaşam standartlarının yükseltilmesi bölgeler arası sosyal bütünleşmeyi sağlayarak; başka bölgelere olan göçleri ve bu göçlerin yol açtığı toplumsal sorunları önleyebilir.

17.4 Bölgesel Turizm Planlamasının Aşamaları

Kapsamlı bir planlama, birbirini izleyen ve aralarında ilişki olduğu için bir öncekine dayanan aşamalardan oluşan sistematik bir süreçtir. Bu model, turizm planlaması yazınında yer alan turizm planlaması süreci yaklaşımlarına (Mill ve Morrison, 1992, 312; Gunn, 1988: 226; Inskeep, 1987: 50; Getz: 1986, 29) dayanmaktadır. Bölgesel turizm örgütleri tarafından kullanılabilir şekilde geliştirilmiştir. Sürdürülebilir bir turizm gelişiminin nasıl sağlanabileceği konusunda önerilere sahip olduğu için de bir anlamda normatif bir niteliğe sahiptir. Bölgesel turizm planlaması modeli, mevcut durum ve olasılıkların belirlendiği araştırma aşaması ve bölgesel turizm gelişme planlarının hazırlandığı karar verme aşaması olmak üzere, kendi içlerinde de aşamaları bulunan ve birbirine geribildirim ile bağlı iki temel aşamadan oluşmaktadır.

Şekil 17.1: Bölgesel Turizm Planlaması Modeli

Kaynak: İlhan, 1999.

17.4.1 Planlamada Araştırma Aşaması

Genellikle planlama süreci yaklaşımlarında, araştırma aşamasında ortaya konması gerekli bilgiler zaten mevcutmuş gibi ya da zımnen öyle olduğu varsayılarak, ikinci aşamadan başlanmaktadır. Bu modelde ise araştırma aşaması açık bir şekilde ortaya konmaktadır. Eğer planlar uygulanacaksa, öncelikle birinci aşamanın tamamlanması gerekir. Model, planlamanın hem araştırmalara dayanması gerektiğini vurgulamakta hem de hangi alanlarda araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bölgesel turizm planlamasının birinci aşaması olan araştırma, (1) mevcut sorunların belirlenmesine dayalı çözüm önerileri ile amaçların oluşturulmasında, (2) bütün paydaşların görüşlerinin belirlenmesi yoluyla farklı görüşlerin politikalara yansıtılmasında, (3) farklı seçeneklerin sonuçlarının neler olabileceği konusunda bilgi sağlayarak, amaçlara en iyi ulaştıracak turizm politikası ve stratejilerinin oluşturulmasında ve değerlendirilmesinde, (4) planlarda gerekli değişiklikleri işaret eden, faaliyetlerin başarısını onaylayan geribildirim sağlanması yolu ile uygulama sürecinin izlenmesinde ve (5) uygulama sonuçlarının ya da etkilerinin değerlendirilmesinde karar vericilere ve uygulamacılara bilgi sağlamaktadır.

Bölgesel turizm planlaması sürecinin araştırma ve değerlendirme aşaması; turizm bölgesinin (*plan ölçeğinin araştırma alanının*) belirlenmesi; turizm bölgesinin turizm kaynaklarının belirlenmesi; bölgenin turizm pazarlarının ve rekabetin belirlenmesi; turizmin bölge üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve turistlik gelişmeyi etkileyen çevre faktörlerinin belirlenmesi adımlarını izlemektedir.

• Turizm Bölgesinin (plan ölçeğinin/araştırma alanının) Belirlenmesi

Turizm planlamasının en önemli konularından biri geliştirecek turizm bölgelerinin seçimidir. Turizm bölgesini belirleme, kendi başına planlama olmamasına rağmen, bölgesel turizm planlamasının önemli bir aracıdır. Özel sezgilere dayanan bölge belirleme çalışmaları turizm planlamasında yetersiz kalabilir, bu yüzden bölgeler daha ciddi ve nesnel yaklaşımlarla ele alınmalıdır (İçöz, Var ve İlhan, 2002: 101).

• Turizm Bölgesinin Turizm Kaynaklarının Belirlenmesi

Bir bölgenin turizm kaynaklarının araştırılması için, o bölgedeki turizm kaynaklarını oluşturan verilerin sistematik olarak sınıflandırılması ve her sınıflandırmayı oluşturan verilerin de planlama açısından önem taşıyan faktörlere göre değerlendirilmesi gerekir. Turizmin çok yönlü oluşu, turizm kaynaklarının bir yerden başka bir yere değişmesi, turizm kaynaklarının sistematik bir şekilde ele alınmasını gerektirir. Model, bölgenin turistik kaynaklarını turistik çekicilikler, altyapı ve üstyapı olmak üzere üç ana başlık altında incelemeyi önermektedir.

➤ Bölgenin kurumsal ve fiziksel altyapısının belirlenmesi

Kurumsal altyapının incelenmesi; mevcut turizm geliştirme plan ve politikalarının, hükümet ve turizmin örgütsel yapısının, insan kaynakları ve turizm eğitim kurumlarının yani bölgenin toplumsal yapısının incelenmesinden oluşur. Bölgesel turizm planlamasının hazırlanmasında, ilk düşünülmesi ve ele alınması gereken ulusal turizm politikasıdır. Ulusal turizm politikası, bölgesel turizm politikasının amaçlarına bir çerçeve oluşturur. Bölgesel turizm politikasının amaçları ulusal turizm politikasının amaçlarını destekler nitelikte olmalıdır. Bölgesel düzeydeki planlar incelenmeden önce, ulusal düzeydeki planlar incelenmelidir.

Bir merkezde sürekli oturanların ve turistlerin yararlanacakları su, enerji, yöreye ve yöre içinde ulaşım şebekesi, kanalizasyon sistemi, temizlik ile ilgili tesis ve araçlar, otoparklar, spor tesisleri, haberleşme sistemleri gibi tesis ve olanaklar incelenmesi gerekli fiziksel altyapıyı oluşturur. Ulaşırma tesisleri ve hizmetleri, hava, su ve kara ulaşım araçları bir bölgeye ulaşımın en önemli araçlarıdır. Turizm bölgelerinde seyahatin birinci ulaşım aracı havayoludur. Hava ulaşım tesisleri ve hizmetlerinin araştırma ve değerlendirilmesi, havaalanlarının yeterliliği, genişliği, faaliyetlerin

etkinliği, yolcu kapasitesi, terminal tesislerin bakım düzeyi, havaalanı pistinin sayısı, uzunluğu ve bakımlılık düzeyi, uçuş sıklıkları, toplam yolcu kapasitesi, uçuş ertelemelerine ve gecikmelerine bağlı problemler, tesislerin iyileştirilmesi, yolcu sayısının artırılması ile ilgili planlar gibi ayrıntıları kapsar. Diğer ulaşım araçlarının kapasiteleri, programlı hizmetlerin sıklığı, istasyonların ve limanların bakım düzeyi ile etkinliği planlara göre araştırılır. Toplu taşıma araçlarının rahatlık düzeyi ve sunulan hizmetlerin kalitesi değerlendirilir. Seyahat maliyetleri araştırılır, turistik bölgeye uzaklık seyahat fiyatları kapsamında kıyaslanır. Ulaştırma ağı ve özellikleri kalite düzeylerini de içerecek şekilde haritalanır, bu harita turizm bölgesi ve çekicilikler ile ilişkilendirilir. Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde potansiyel turizm alanlarında ve çekiciliklerde alt yapı gelişiminin uygunluğu incelenir. Su arzı, su kaynağının bulunması ve sağlanması ile ilgili araştırılmayı kapsar. Mevcut su sistemlerin gelecek için yeterli olup olmadığı değerlendirilir, potansiyel kaynaklar araştırılır. Elektrik enerjisi; turizm türleri için gerekli olan elektrik enerjisinin varlığı, hizmetlerin güvenilirliği ve voltaj düzeyi gözden geçirilir. Kullanılmış atık su sistemi, merkezi toplama ve arıtma sisteminin kapasitesi ve kalite düzeyi mevcut ve gelecekteki yeterliliğine göre incelenir. Katı atık sistemi, çevre sorunlarından kurtulmak için, katı atık sistemi tüm tesislerin planlanmasında dikkate alınır. Böyle bir sistemin mevcudiyeti ve yeterliliği incelenir. İletişim ve haberleşme, iletişim özellikle iş amaçlı turizm olmak üzere, bütün turizm türleri için önemlidir. Varlığı, güvenilirliği, mevcut ve gelecek için kullanım yeterliliği incelenir ve yetersiz görülenler için öneriler geliştirilir.

➤ Bölgenin turistik üstyapısının belirlenmesi

Planlama sürecinin araştırma ve değerlendirme evresinin bir parçası olarak mevcut her türlü tesis, hizmet türü ve boyutu, şimdiki ve gelecekteki turizm gelişimine uygunluğuna göre araştırılıp değerlendirilir. Bu araştırma, mevcut hizmet kalitesinin geliştirilmesinde ve fiziksel planın oluşturulmasında önemli rol oynar. Bir bölgede mevcut ya da planlanmış konaklama tesislerinin sınıflandırılmasında, kullanılan ölçütler hem ulusal hem de uluslararası alanda kabul görmüş olmalıdır. Konaklama araştırması; bütün konaklama türlerini, yerlerini, kalite düzeyini, sunulan olanakları ve hizmet özelliklerini, oda fiyatlarını, ortalama yıllık doluluk oranlarını, mevsimsel dalgalanmaları kapsamalıdır. Tur operatörlüğu faaliyetleri, yerel tur programları, biletçilik, otel rezervasyonları, araba, bisiklet ve motosiklet kiralama faaliyetleri, rehberlik hizmetleri, yabancı dil yeterliliği gibi faktörlere göre ve bu kapsamda sunulan turların yeterliliklerine, kalitelerine ve fiyatlarına göre değerlendirilir. Yeme-içme tesis ve hizmetleri, turistler tarafından kullanılan restoranlar, barlar ve diğer yeme-içme işletmelerinin envanterinin çıkarılması ve sunulan mutfak tipi ve çeşidi, yiyecek ve içecek hizmetlerinin kalitesi, hijyen durumu, fiziksel çekicilik ve konfor düzeyi, konaklama tesisleri ve tur güzergahlarına göre tesislerin yerleşimi gibi ölçütler ile değerlendirilir. Turisti bilgilendirme işlevi genellikle Turizm Bakanlığı tarafından yerine getirilmekle birlikte, mevcut materyallerin uygunluğu ve türü, bölgedeki seyahatler hakkındaki rehber kitaplar ile otel ve acentelerin sunduğu turisti bilgilendirme hizmetleri araştırılır, yer ve ulaşım uygunluğu, yeterlilik, bilgi, nezaket, personelin yabancı dil yeteneği gibi faktörlere göre değerlendirilir. Turistlere hediyelik eşya satan alışveriş tesisleri hem çekicilik unsurudurlar hem de önemli bir hizmeti yerine getirirler. Bu nedenle, alışveriş ve kişisel hizmetler uygun mal ve hizmetlerin varlığı, yeri, ulaşım kolaylığı ve fiyat düzeyleri gibi ölçütler ile değerlendirilir. Envanterin çıkarılıp, kalite ölçütleri ile değerlendirilmesinde sonra, miktar ve nitelik açısından yetersiz ve eksik görülen alanlarda öneriler sunulur.

➤ Bölgenin turistik doğal ve kültürel çekiciliklerinin belirlenmesi

Turizm sistemi içerisinde yer alan faaliyetlerin devamı için bütün elemanlar önemli olmasına rağmen, çekicilikler bu sistemi harekete geçiren gücü sağlarlar. Bölgesel turizm planlanması açısından mevcut çekicilikler ve çekicilik kaynakları tanımlanır, özellikleri belirlenir, politika ve stratejilere ışık tutacak şekilde iklim, yer ve ulaşılabilirlik, taşıma kapasitesi, turistik önem ve tanınırlık gibi belirlenecek ölçütlere göre değerlendirilir (İçöz, Var ve İlhan, 2002: 144).

• Bölgenin Turizm Pazarları ve Rekabetin Belirlenmesi

Bölgenin turizm kaynaklarının ayrıntılı bir listesinin çıkarılıp değerlendirilmesinden sonraki aşama bölgenin turizm pazarlarının araştırılması, bölgeye olan mevcut ve potansiyel turizm talebinin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir. Bir bölgenin her zaman pazarlardaki tüm turistler ya da ziyaretçiler için istenen ve gerekli olan her şeye sahip olması olanaklı değildir. Başarılı bir turizm gelişimi, bu konuda yürütülen çabaların hedef pazarlara yönlendirilmesine bağlıdır. Turistik bir bölgeyi geliştirip pazarlamanın en iyi yollarından biri pazarları bölümlenmek ve ürüne uygun hedef pazarlar oluşturmaktır. Pazar bölümlenmesinin amacı, talebi tüketim özelliklerine göre analiz etmektir. Turizm pazar bölümlendirilmesi hem turizm bölgesinin turistik ürün özelliklerine, hem de turistlerin özelliklerine göre yapılır. Aynı ve benzer ihtiyaçları olan turistler bir arada gruplandırılır. Böylece, turizm bölgesi için en uygun hedef pazar belirlenebilir ve çabaların bu kitle üzerine yoğunlaştırılması ile turizm bölgesinin faaliyetleri daha verimli duruma gelir (İçöz, 2001: 98). Pazar araştırması yürütmenin birçok değişik yöntemi vardır, bazı yöntemler diğerlerine oranla daha tekniktir, ancak bütün bölgeler sistematik ve basit bir yöntemle sahip oldukları turistlerden bilgi toplayabilirler. Ziyaretçilerin nereden geldiğini ve kaldıkları sürede neler yaptıklarını öğrenmeye yönelik sorular bölgedeki turizm siteminin etkin şekilde yönetilmesine yardımcı olacak değerli bilgiler sunar. (1) Pazarın orijinine ilişkin bilgileri, ziyaretçi profilini ve örneklem için bir temel sunması için konaklama işletmelerinde ve karşılama merkezlerinde tutulan giriş/rezervasyon kayıtları, (2) pazarın demografik nitelikleri, hizmetlerin tatminkârlığı/ziyaretçi memnuniyeti, seyahat alışkanlıkları üzerine anketler, (3) ziyaretçi şikayet kayıtları ve öneri kartları, (4) kupon geri dönüşleri ve ziyaretçilere sorulan sorular, (5) ehliyet kayıt araştırmaları ve otomobil sayımı ve (6) çekim kaynaklarındaki ya da ulusal park vb. gibi yerlerdeki giriş kayıtları düzenli bir şekilde kullanılacak bilgi toplama teknikleri şeklinde sıralanmaktadır.

• Turizmin Bölgesel Etkilerinin Belirlenmesi

Turizmin bölgedeki toplumsal, ekonomik ve çevresel etkilerinin belirlenmesi ve bu etkilerin sürekli izlenmesi, bölgedeki politikaların ve stratejilerin etkin çalışıp çalışmadığını anlamak, sorunları saptamak ve bu sorunlar ciddi boyuta gelmeden önlem alabilmek için gereklidir. Bu nedenle turizmin etkilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi için planlama ekibinde ekonomist, sosyolog, antropolog, çevre bilimci vb. gibi değişik disiplinlerden uzmanların bulunması gerekir.

Turizmin bir bölgedeki etkilerinin araştırılması, bu araştırmalar belirli bir kapsam içinde yürütüldüğü takdirde bir anlam ve değer kazanır. Bu konuda, *turistik ürün/ bölge yaşam dönemi ve taşıma kapasitesi* kavramları turizmin ekonomik, çevresel ve sosyo- kültürel etkilerinin araştırılması ve planlamacıların önlemler geliştirebilmesi için iki temel araştırma alanı sunmaktadır. Aslında bu iki kavram da aynı zamanda birbiri ile dinamik bir ilişki içerisinde. Turistik bölgelerin taşıma kapasiteleri, desteklenen turizm türüne bağlı olarak farklılık gösterebilir. Turizmin bütün alt-sektörleri ve proje planları için taşıma kapasitelerinin değerlendirilmesi düzenli bir uğraş haline geldiği zaman, bunlar hükümet kararlarında ve toplumun turizme uyumlaştırılması konusunda önemli göstergeler haline gelebilir.

• Turistik Gelişmeyi Etkileyen Çevre Faktörlerinin Belirlenmesi

Bölgesel planlamada çevresel analiz ile turizm bölgesinin güçlü ve zayıf yönleri ve bölge için oluşabilecek fırsatlar ve tehditler de tanımlanır. Çevresel analiz, bölgesel gelişim stratejilerinin oluşturulmasına zemin hazırlayacağı için, analiz edilen çevrenin sürekli değiştiği ve planlama sürecine sadece bir zemin oluşturduğu, sürekli incelenmesi ve gözden geçirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Çevresel analizin temelinde dışsal tehditler ve fırsatların, içsel güçlü ve zayıf yönler ile ilişkili duruma getirilmesi yatmaktadır. Turizm sisteminin çevresini oluşturan ekonomik, sosyal, kültürel, politik, teknolojik ve ekolojik faktörler çevre analizinde incelenmesi gereken başlıca faktörlerdir. Bu faktörlerin ışığında mevcut ve potansiyel pazarların analizi ve pazardaki rakiplerin değerlendirilmesi yoluyla, oluşan durumun bölge halkı, turizm işletmeleri ve turizm örgütü için yarattığı fırsatlar ve tehditler belirlenmeye çalışılır. Sürekli değişen çevre faktörlerinden bazıları turizm bölgesi ile doğrudan ilgili bazıları ise ilgisiz olabileceğinden, bölgesel turizm örgütü gelecekle ilgili stratejiler üzerinde etkisi olabilecek trendleri seçebilecek bir süreç geliştirmelidir.

Turizm planlaması çözümlenmelerle (*analizler*) başlar ve ondan ayrılması güçtür. Yönetim faaliyeti düzeyine, yönetim süreci evrelerine ve yönetim faaliyeti işlevlerine göre, planlama sürecine doğrudan bağlı olarak uygun kapsamda araştırma türlerinin her birinin önemli bir rolü vardır (Ritchie, 1988: 13). Belirlenen planların ne ölçüde başarılı olduğunu denetleyebilmek ve ayrıntılı raporlarla ortaya koyabilmek için performans ölçütleri/ göstergeleri oluşturulmalıdır. Belirli bir anda nerede bulunduğu, nereye ulaşmak istendiği, ulaşmak istenilen yerden ne kadar uzakta bulunduğu, gidilen yolun ulaşmak istenilene götürebilecek bir yol olup olmadığı ve sürdürülebilirlik ilkelerine uygunluğu gibi temel planlama sorularının yanıtlanmasına belirlenen bu göstergeler temel oluşturacaktır. Belirlenen bölgenin turizm sistemi ile doğrudan bağlantılı olması gereken bu göstergeler, mevcut ve gelecekteki durumları, olayları, sorunları, tehditleri, fırsatları ve bunların acillik derecesini kapsayan, zamanında öngörebilme, gerekli karar ve eylemlere ve bunların sonuçlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesine zemin yaratacaktır. Birinci aşamada planlamanın her alanı için göstergelere ihtiyaç duyulan temel konular (*sorunlar, fırsatlar*) tanımlanmalı, ikinci aşamada tanımlanan konuların daha iyi anlaşılması ve yönetilmesi için belirli ölçümleri ile birlikte geliştirilen göstergeler bölgesel planlama ve yönetimi sürecine entegre edilmelidir. Görüldüğü gibi araştırma, neyin ne kadar iyi yapıldığının belirlenmesi kadar nelerin yapılması gerektiğine, planlara da işaret eder.

Kullanılacak katılımcı süreçleri ile turizm bölgesi tanımlanmalı, sınırları belirlenmeli ve belirlenen bölgenin turizm değerleri ve riskleri tanımlanmalıdır. Turizm planlaması sürecinde görev alanlardan geri bildirim sağlamak oldukça önemlidir. İlgili taraflarla yapılacak olan başarılı toplantılar ve tartışmalar kendiliğinden oluşmaz. Bunlar ihtiyaç duyulan bilgiyi üretecek ve ilgili katılımcıların gereksinimlerine yanıt verecek şekilde planlanmalı ve yürütülmelidir.

17.4.2 Planlamada Karar Verme Aşaması

Bölgesel turizm planlamasının ikinci aşaması, araştırma ve değerlendirme ile belirlenen bölgenin durumuna bağlı olarak bölgesel turizm planlarının (*vizyon, misyon, politika, amaç, strateji, taktik, hedef, program, bütçe*) hazırlanmasıdır. Araştırma aşaması tamamlandı, bölgesel avantajlar, sorunlar ve pazar bölümleri öncelik sırasına konulduğu zaman, artık bir turizm vizyon (*uzgörüş*) raporunun şekillendirilmesi için her şey hazırdır. Ayrıca, bu raporla turizm gelişimi ve planlama sürecine rehberlik edecek bir değerler dizisi (politika) de belirlenebilir.

Bu değerler ve ilkeler, vizyon oluşturma çalışmalarından elde edilebilir. Vizyon oluşturma süreci, mümkün olduğu kadar geniş ölçüde toplumdaki çıkar guruplarını içermelidir. Bölge sakinleri bu konuda anahtar konumda olan bir çıkar gurubu olduğu için, vizyon çalışmaları ve vizyon raporunun toplumun sesini ve bakış açısını anlamlı bir şekilde içermesi yaşamsal bir önem taşır. Bu rapor turizmin başlıca amaçlarını kapsadığı gibi, turizm için kısa vadeli fırsatlar yaratan mevcut pazarlar ve uzun vadeli fırsatlar yaratacak olan potansiyel pazarları da kapsamalıdır. Çünkü; her hangi bir alanda, konuda ya da sektörde yapılan planlamalarda olduğu gibi bölgesel turizm planlamasında da belirli amaçlar/ hedefler vardır ve planlama bu amaçlara/hedeflere ulaşmak için insanların ihtiyaç ve istekleri ile mevcut kaynakları uyumlaştırmaya çalışır.

• **Bölgenin Turizm Amaçlarının Belirlenmesi**

Turizm planları sıralaması içerisinde amaçlar ilk aşamada yer alır ve turizm politikası, stratejisi ve programı turizmin belirlenen bu amaçları üzerine inşa edilir. Politika, strateji ve programlar amaçlara göre belirlenir ve aralarında hiyerarşik bir düzen vardır. Politikalar amaçlardan, stratejiler amaçlardan ve politikalardan, uygulama planları ise amaçlar, politikalar ve stratejilerden doğarlar. Her amaca ulaşmak için izlenmesi gerekli politikalar, her stratejiye ulaşmak için izlenmesi gerekli programlar oluşturulur. Planlamada doğru amaçların ya da gerçekçi hedeflerin seçimi doğru bilgiye, doğru bilgi ise uygun araştırmalara bağlıdır. Bu nedenle turizm planlamasında amaçların belirlenmesi aşaması etkin bir araştırma ve değerlendirme çalışmasına dayanır. Araştırma ve değerlendirmeye dayalı olarak gelişme planlarının hazırlanması amaçların belirlenmesi ile başlar.

Geniş bir kapsam içinde ele alındığında turizm planlamasının temel amaçları; başlıca 4 grupta toplanabilir (Gunn, 1988: 201).

- Talep ettikleri ve kullandıkları mal ve hizmetler için yaptıkları harcamalar ile maliyetlerin büyük bir kısmını üstlenen *turistlerin tatmin edilmesi*
- Yatırımcı ve işletmecilerin *kâr elde etmesi*
- Kamu kurum ve kuruluşlarının turizm gelişimindeki harcamaları ve kazançları farklı bir özellik taşır. Bu özellikler dikkate alınarak kamu *kurum ve kuruluşlarının turizm gelişimindeki amaçları belirlenir*
- Turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği başlıca yer *turizm bölgesidir*. Ancak, aynı bölge yerel halkın da sürekli yaşadığı bir yerdir ve turizm yerel hayatın yalnızca bir parçasıdır. Turizm, bölgede artan ekonomik faaliyetler ve istihdam gibi turizmin gerçekleştiği bölgeye birçok fayda sağlayabilir

Kısaca belirtmek gerekirse, bölgesel turizm planlamasının temel amacı; turizmin bölgesel topluma fayda sağlamak, bölgedeki işletmelere yeterli bir kârlılık sağlamak, bölgenin gelirlerini artırmak ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak olduğu kadar, turizmin dayandığı ve onun varoluş nedenini oluşturan kaynakların korunması ve optimal kullanımını sağlamasıdır (Timur, vd., 1994: 159). Turizmin amaçları bölgenin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel amaçları ile uyum içerisinde olmalı, ulusal ve bölgesel çıkarları desteklemeli ve turizm politikasının oluşturulmasından önce belirlenmelidir (Mill ve Morrison 1992: 313).

• Bölgenin Turizm Politikalarının Belirlenmesi

Planlama yalnızca amaçları belirlemek değil, onlara ulaşmak için atılacak adımları da ortaya koymak demektir. Planlamada yapılacak işlerin hareket yönünün ortaya konması gerekir (Özalp, 1986: 113). Politika, bir faaliyet ya da eylemin kılavuzu, yol göstericisi ya da bir amaca ulaşmak için izlenen yol (Tosun, 1990a: 4) olduğuna göre, planlamanın en önemli unsurlarından biridir. Çünkü, politikalar, karar almaya yol gösterici nitelikte geniş çerçeveleri çizmektedir (Ergin, 1992: 9). Politikalar: stratejilerin sınırlarını çizen ve düşünce yapısını da yansıtan geniş kapsamlı yol gösterici bir işleve sahiptirler. Politika; hem bir ilke ya da ilkeler sistemi hem bunlarla ilgili kurallar topluluğudur. Politikaların amaçlardan temel farkı; amaçlara nasıl, hangi yollarla ulaşılabileceğini belirlemesidir (Özalp, 1986: 132). Turizm planlaması sadece amaçları değil, amaçlara ulaşmak için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini de ortaya koymayı gerektirir. Turizm amaçlarına ulaşmanın da değişik yolları bulunabilir. Turizm politikasının oluşturulması bu yollardan seçim yapma sanatıdır ve turizmde belirlenen amaçlara ulaşmak için izlenecek yolu gösterir (Tosun, 1990b: 6). Bu nedenle turizm politikaları ile planlama arasında çok yakın bir ilişki vardır ve dolayısıyla da sürdürülebilirlik ve turizm etik ilkeleri turizm gelişimi politikasının temel ilkeleridir.

• Bölgenin Turizm Stratejilerinin Belirlenmesi

Turizm bölgesel gelişiminin genellikle birden fazla amacı olduğundan, bunlar arasında bir denge sağlamak oldukça önemlidir. Amaçları önem sırasına göre dizmek ve bunlara gerekli düzeyde çaba göstermek, diğer bir deyimle eldeki kaynakların çeşitli amaçlara uygun bir şekilde ayrılması ve dağıtımını belirten bir öncelik listesini belirlemek ve planlamanın amaçları arasında uzlaşma aranması rekabetçi turizm stratejilerinin belirlenmesini gerektirmektedir.

Planlama, amaçlara ulaşma çabası ile geleceğe hazırlanma ve geleceği tasarlama faaliyeti olduğu için planlamanın stratejik düzeyde olması çok önemlidir. Stratejik yönetim sürecinde de etkin bir stratejinin belirlenebilmesi için amaçların açık olarak belirlenmiş olması gerekir. Çevre analizleri yolu ile fırsatlar ve tehditlerin tanımlanması, kaynakların analiz edilmesi ile güçlü ve zayıf yönlerin tanımlanması, görev ve amaçların yeniden değerlendirilmesi yolu ile stratejik kararlara ulaşılabilir. Diğer bir deyimle stratejik planlama; amaçlar ve olanaklarla değişken dış çevre fırsat ve tehlikeleri arasında uzun süreli ve sürekli olarak uyum sağlama sürecidir. Bu nedenle, çevrenin bir defa analiz edilmesi değil, sürekli olarak çevre faktörleri ile ilgili bilgi toplanması ve bunların değerlendirilmesi gerekir. Bölgesel turizm planlamasında uygun stratejilerin belirlenmesi üç aşamada gerçekleşir (Heath ve Wall, 1992: 16).

- İlk aşamada bölgenin turizm tesisleri ve hizmetlerinin *analizi* yapılır
- Bölgenin mevcut sunularının portföyü incelendikten sonra bu portföy ile neler yapılabileceğine *karar* verilir
- Son aşamada ise bölgesel gelişme *stratejisi* belirlenir. Hangi ürünler geliştirilecek ya da hangi pazarlara girilecek vb. gibi

Strateji, mevcut durumun istenilen hedefe dönüştürülmesini sağlayacak yaklaşımlardır. Örneğin, belirli bir coğrafi pazara yüksek derecede bağımlılığı olan turizm bölgesi, bu pazara olan bağımlılığını azaltmak için coğrafi pazarlarını çeşitlendirme stratejisi benimseyebilir. Turizmin ekonomik faydalarını artırmak amacıyla olan bir bölge de bölgeye yönelik ziyaretçi sayısını artırma stratejisi seçebilir (Mill ve Morrison, 1992: 383).

• Bölgenin Uygulama Planlarının Belirlenmesi

Turizm planlaması süreci ile turizm gelişiminin amaçları, politikaları ve stratejileri belirlendikten sonra bunlara uygun planlar geliştirilir (Mc Intyre 1993: 51). Planlama, amaçlara ulaşmak için araçlar ve yolların kararlaştırılması ve kabaca neyin nasıl yapılacağını saptanması olduğu için plan kavramı; genel olarak politika, strateji, program ve proje kavramlarını kapsamaktadır (Eren, 1990: 14). Diğer bir deyişle, politika, strateji, program ve proje plan türleridir. Programlar, projeler ve bütçeler ise bir kez kullanılan başlıca planlardır. Bu planlar, belirli bir hedefi gerçekleştirmek amacıyla belirli bir dönem için hazırlanırlar. Hedefe ulaşılması ile birlikte yürürlükten kalkarlar. Programlama; süreleri belirlemek, ayrıntılı faaliyetlerin uygulanacakları yer ve zamanları ve bunların kimler tarafından nasıl yapılacağını saptamaktır. Program, tam olarak belirlenmiş durumlari içermekte ve bir olayın en ince ayrıntılarına yer, zaman, kişi ve yol göstererek belirlemektedir ve kısa sürelidir. Programlar uygulamalarla ilgilidir ve bir kez kullanılan plandır (Stoner ve Freeman, 1992: 228). Kısa, orta ve uzun dönem hedeflerin gerçekleştirilmesi için düşünülen faaliyetlerin zamanlaması programlar ile yapılır. Zamanlama ve zamanın kullanımının hedeflerin gerçekleştirilmesindeki önemi nedeni ile birçok programlama yöntemi geliştirilmiştir. Projeler; belirli bir amacı, faaliyeti, araştırmayı ya da programı gerçekleştirmek için hazırlanan, belirli bir tarihte başlayıp, belirli bir tarihte sonuçlanan ve bir kez kullanılan planlardır (Şahin, 1990: 104). Bütçeler, belirli bir zaman süreci içerisinde belirli faaliyetler için ayrılan finansal kaynakların ifadesidir. Bu nedenle, program ve projelerin önemli unsurlarıdır. İşgücü, zaman, yer ya da araç-gereç için planlanan parasal harcamaları gösteren biçimsel bir tablodur (Can, 1991: 201). Bütçeler öncelikle örgütün faaliyetlerini denetlemek için oluşturulurlar. Bu nedenle bütçeler aynı zamanda planlama ve kontrol aracıdır. Gelecekteki belli bir döneme (*genellikle bir yıl ve daha az*) ilişkin çeşitli gelir ve giderlerin rakamlarla ifadesidir. Pazarlama bütçesi, üretim bütçesi, yönetim bütçesi gibi çeşitli türleri bulunur. Hedeflere ulaştırılacak finansal kaynakların bulunması ve çeşitli faaliyetlere göre dağıtılmasına ise bütçe planlaması denilir (Şahin, 1990: 104). Süreçler, bir politikayı gerçekleştirmek için ayrıntılı olarak yapılması gereken işleri belirten sistemlerdir. Süreçler; ayrıntılara ağırlık vererek, politikaların nasıl ve ne yönden uygulanacağını gösterirler ve politikaların yürütme biçimini belirtirler (Şahin, 1990: 179). Örneğin, bölgesel turizm planlaması modeli, turizm planlamasının bölgesel düzeyde yürütülmesi politikasının nasıl uygulanacağını gösteren bir süreçtir. Bu süreç planlama ekibi tarafından programlanabilir ve bir program içinde yürütülebilir. Bu programın yürütülebilmesi için bir bütçe hazırlanabilir. Yöntemler, süreci oluşturan aşamalardan her birinin nasıl yürütüleceğine yönelik uygulamalardır. Yöntem, politikanın ya da stratejinin uygulanış şekli ile ilgilidir. Yöntem ve programın birbirine benzer yönleri uygulamaya daha yakın olmaları ve bir işi ya da bir işlemi ilgilendirmeleridir. Yapılan her iş ve işlem için kullanılan bir yöntem mevcuttur. Politik uygulamalar da birtakım yöntemlerin birleşiminden oluşur. Stratejiye nazaran standartlaştırma özelliği vardır. Uygulamalarda kullanılmak üzere standart yöntemler geliştirilmiştir (Eren, 1990: 6). Turizm planlamasında amaç; örneğin, bölge halkının turizmin olumsuz etkilerinden en alt düzeyde etkilenmesini sağlamak ise, politika yerel halkın turizm planlaması sürecine katılarak turizm konusunda bilinçlenmesini sağlamak olabilir. Bunun yöntemi; halka açık turizm seminerleri, yerel yayın organlarından bölgedeki turizm gelişimi konusunda yayınlar, halk temsilcilerinin planlama ekibinin çalışmalarını gözden geçirmesi ve benzerlerinden biri olabilir. Turizm politikaları ve planlamaları kapsamında turizm yatırım projelerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi ile turizm yatırımlarının uygun alanlarda gerçekleştirilmesi, günün ve geleceğin pazar olanaklarına duyarlı nitelikte ve büyüklükte olması sağlanır. Bir yatırımın yol açacağı maliyetler ve sağlayacağı faydaların karşılaştırılması yoluyla bir yatırımın uygunluğu ve diğer yatırımlar ile karşılaştırılarak da yatırımların öncelik sıraları proje değerlendirmeleri ile belirlenir (Kahraman, 1986: 63).

17.5 Sonuç ve Öneriler

Turizm planlaması bir planlar sıralamasından oluşmakta ve sürekli bir araştırma ve değerlendirmeye dayanmaktadır. Planlama; araştırma ve değerlendirme ile başlamakta, araştırma ve değerlendirme ile kesintisiz olarak devam etmektedir. Planlama, değişen durumları dikkate alarak sürekli tutarlı karar seçenekleri üreten devingen bir sistem olarak algılanabilir. En iyi sonuçların alınması için sürecin düzenli kontrolü ve geribildirim sağlanması turizm planlamasında önemli bir konudur. Planlar hazırlandığında planlama eylemi sona ermez. Planın sürekli gözden geçirilmesi sistemi, planlamanın önemli bir parçasıdır. Planlar statiktir ancak planlamanın kendisi dinamik bir özellik gösterir. Planlanan eylemin uygulanması için verilen kararların sürekli gözden geçirilmesi gerekir. Planlar insanlara yol gösterir, bununla birlikte planların insanları değil, insanların planları yönetmesi gerekir. Değişen koşul ve durumlara göre planlar değiştirilmelidir. Böyle bir planlama sisteminin yaratılabilmesi için bölgesel turizm örgütüne ve bu örgüt içinde planlama ekibine ihtiyaç vardır. Planlama ekibinin örgüt içinde sürekliliği sağlanmalı ve planlama süreci sürekli işler hale getirilmelidir. Sürekli olarak kaynaklar ve turizm pazarları incelenerek aralarındaki uyum kontrol edilmeli, turizmin bölge üzerindeki etkileri incelenmeli, trendler izlenmeli, amaçlar, politikalar, stratejiler ve diğer planlar gözden geçirilmelidir. Devingenlik sağlanmadığında, planlar ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun, belirli bir süre sonra anlamını yitirebilirler. Güncelliğini yitiren planların gelecek için yol göstermesi de beklenemez.

Türkiye'nin uzun yıllardır izlediği liberal politikalar bakımından planlama kavramına çok sempatik baktığı söylenemez. 1960'lı yıllarda başlayan 5 yıllık plan dönemlerinin son yıllarda önemini yitirdiği gözlenmektedir. Oysa ki ülke yıllık 20 milyonu aşan ziyaretçi sayısı ve 15 milyar dolara yakın turizm geliri ile turizmde önemli bir noktaya gelmiştir. Böylesine hacimli bir hareketi plansız yürütmek oldukça zordur ve plansızlığın sonuçları ülkeye pahalıya gelebilir. Özellikle 1980 yılı sonrasında sektöre verilen önemli teşviklerin turizm sektörünün gelişmesinde çok önemli bir payı vardır, ancak sahip olduğu turizm değerleri ile kıyaslandığında Türkiye'nin dünya turizminden hak ettiği payı alabildiğini ve turizmin ülkenin her bölgesinde planlı ya da yapılan planlara uygun geliştiğini söylemek de zordur. Özellikle belirli turizm bölgelerinde yoğunlaşma, arazilerin kötü kullanımı ve aşırı yapılaşma ya da betonlaşma ile sunulan ürünün doğası gereği ortaya çıkan mevsimsellik yani zamanda yoğunlaşma turizmin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bugün ülke turizmi bakımından sorulması gereken başlıca soru: gelecekte turizmin büyümesi olasılığının olup olmamasından çok, hangi tür büyümenin sürdürülebilir olabileceğidir. Turizmde sürdürülebilirliği sağlamak için hükümetler ve turizm endüstrisi tarafından ağırlık turizmde sayısal büyüme kadar kaliteyi arttırmak için seçici gelişme stratejilerini hedeflemeye de verilmelidir. Turistlerin ziyaretlerinin mevsimsel olma özelliğinin azaltılması sürdürülebilirliği sağlamanın önemli yollarından biridir. Türkiye, turizmde deniz, kum, güneş gibi belli ürünlere dayalı tek pazara ya da belli başlı pazarlara bağlı kalma riskini azaltmak için bölgesel arz değerlerini de dikkate alarak turistik ürünlerini çeşitlendirmeli ve özel ilgi turizm pazarlarına yönelmelidir. Böylece, bir pazarda oluşan kayıplar diğer pazarlarla telafi edilebilir, mekansal ve zamansal yoğunlaşmalar ile oluşan atıl kapasitelerin etkin ve verimli kullanımının yolu açılmış olur. Bu nedenle, sürdürülebilir turizm gelişimi için ulusal turizm politikalarına uyumlu biçimde turizmin bölgesel ölçekte planlanması ve yönetimi gerekmektedir.

Türkiye gibi çok geniş bir coğrafi alanı kapsayan büyük bir ülkede, bütün ülkeyi tek bir turistik çekim alanı olarak incelemenin akılcı bir yol olduğunu iddia etmek güçtür. Türkiye gerek turizm sektörü arz unsurları (*doğal ve kültürel çekicilikleri, fiziksel ve kurumsal turistik alt ve üstyapı unsurları*) gerekse sosyo-ekonomik özellikleri açısından bölgelere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Doğal olarak, farklı bölgelerde gerçekleşen iç ve dış turizm talebi de farklı kalıplardadır. Böyle bir durumda birbirine benzer özellikleri içeren yörelerin bölgeler halinde gruplandırılması ve turizm planlarının bu bölgeler itibarıyla oluşturulup uygulanması gerekmektedir.

Bölgesel turizm planlaması modeli bölgesel düzeyde turizm örgütlenmesi ve planlamanın bu örgüt tarafından yürütülmesini ve planlamaya halkın katılımını öngörmektedir. Planlamaya halkın katılımı, sadece turizmin sürdürülebilir gelişimi açısından değil bir ülkede demokrasinin güçlenmesi açısından da önemlidir. Turizmin çağdaş bir anlayışla, kapsamlı bir biçimde ve stratejik olarak planlanabilmesi için yarı resmi bir bölgesel turizm örgütü oluşturulabilir. Bu örgüt; önerilen turizm planlaması modelini yürütebilecek şekilde ve bu süreç sonucunda ortaya çıkacak stratejiler ve programlara dayalı olarak yeniden yapılacak esnekliğe de sahip olmalıdır.

Rakipsiz bir turizm bölgesi olamayacağına göre turizm planı, planlanan bölgenin olduğu kadar diğer bölgelerin de rekabet avantajlarını ve gelecekteki planlarını dikkate almalıdır. Rakipler; turizm bölgesinin hedeflediği aynı pazar dilimlerini hedefleyen diğer turizm bölgeleri olarak tanımlanabilir. Rakip bölgeler normal olarak öncelikli coğrafi pazarlara uzaklıklarına göre tanımlanabilir. Rakiplerin de sürekli analiz edilmesi gerekir. Rekabet durumunun analizi pazar analizlerinin doğruluğunu güçlendirecektir. Rakip turizm bölgeleri planlanan bölge ile başarı faktörlerine göre karşılaştırılarak, SWOT analizi ile bölgenin rakiplere göre güçlü ve zayıf yönleri ile bölge için oluşabilecek olası fırsatlar ve tehditler belirlenmelidir.

Kaynakça

- Arıkan, Y.E., 1997. *Planlama Kurumunun Yeniden Yapılandırılması ve Bölge Planlaması*, 7. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi, 1. Kitap, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İzmir.
- Can, H., 1991. *Organizasyon ve Yönetim*, Adım Yayıncılık, Ankara.
- Çakılcıoğlu, M., 2002. *Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Turizm*, 10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, 17-18 Ekim, Alıntı: <http://www.kentli.org/makale/kalkinma.htm>
- Doğan, H.H., 1997. *Türkiye Ulusal Kalkınma Planlarının Bölge Planlamasına Yaklaşımları*, 7. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi, 1. Kitap, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir.
- Dünya Turizm Örgütü (DTÖ), 1978. *Integrated Planning*, AVDA, Del Generalísimo, 59 – Madrid -16, WTO, Madrid.
- Dünya Turizm Örgütü (DTÖ), 1994. *National and Regional Tourism Planning*, London and Newyork: Routledge.
- Dünya Turizm Örgütü (DTÖ), 2004. *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook*, Madrid, Spain.
- Dünya Turizm Örgütü (DTÖ), 2004. *Sustainable Development of Tourism/ Conceptual Definition*, Alıntı: <http://www.worldtourism.org/sustainable/concepts.htm>
- Eren, E., 1990. *İşletmelerde Stratejik Planlama ve Yönetim*, Cilt 1, 3. Baskı, İşletme Fakültesi Yayın No: 234, İstanbul.
- Ergin, E., 1992. *İşletme Politikası*, Der Yayınları, İstanbul.
- Garrod, B., 1998. Beyond the Rhetoric of Sustainable Tourism?, *Tourism Management*, 19 (3): 199- 212.
- Getz, D., 1986. Models in Tourism Planning : Towards Integration of Theory and Practice, *Tourism Management*, March.
- Global Programme of Action for the Protection of Marine Environment from Land-based Activities (GPA), 2004. Physical Alterations and Destruction of Habitats (PADH), Alıntı: <http://padh.gpa.unep.org/page.cfm?region=1&theme=1&topic=11>
- Gunn, C.A., 1988. *Tourism Planning*, Second Edition, Taylor & Francis, New York.

- Gunn, C.A., 1994. *Emergence of Effective Tourism Planning and Development, Tourism: The State of the Art*, A.V.Seaton (Ed.), John Wiley & Sons, Chichester.
- Heath, E., ve Wall, G., 1992. *Marketing Tourism Destinations: A Strategic Planning Approach*, John Wiley & Sons Inc., New York.
- Hunter, C., 1997. Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm, *Annals of Tourism Research*, 24 (4): 850- 867.
- Inskeep, E., 1987. Environmental Planning for Tourism, *Annals of Tourism Research*, Vol. 14.
- Inskeep, E., 1991. *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- İçöz, O., 2001. *Turizm İşletmelerinde Pazarlama: İlkeler ve Uygulamalar*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- İçöz, O., Var, T., ve İlhan, İ., 2002. *Turizm Planlaması*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- İlhan, İ., 1999. *Bölgesel Turizm Planlaması: Nevşehir Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, S.B.E. Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.
- İlhan, İ., 1999. *Bölgesel Turizm Planlaması: Nevşehir Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, S.B.E., Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.
- Kadt, E. 1979. *Touris: Passport to Development*, Oxford University Press, New York.
- Kahraman, N., 1986. *Turizmde Yatırım Projeleri*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.
- Mc Intyre, G., 1993. *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*, World Tourism Organization, Madrid.
- Mill, R.C., ve Morrison, A.M., 1992. *The Tourism System*, Second Edition, The Prentice-Hall International, Inc., New Jersey.
- Mucuk, İ., 1987. *Modern İşletmecilik*, Üçüncü Basım, Der Yayınları, İstanbul.
- Murphy, P.E., 1985. *Tourism: A Community Approach*, Routledge, New York.
- Olalı, H., 1990. *Turizm Politikası ve Planlaması*, İşletme Fakültesi Yayınları No. 228, İstanbul.
- Olalı, H., ve Timur, A., 1988. *Turizm Ekonomisi*, Ofis Tic. Matbaacılık Şti., İzmir.
- Öney, E., 1985. *İktisadi Planlama*, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara.
- Özalp, İ., 1986. *Yönetim ve Organizasyon*, Cilt I, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Pearce, D., 1989. *Tourist Development*, Second Edition, Longman Scientific & Technical, Essex.
- Pearce, D., 1992. Tourism and the European Regional Development Fund: The First Fourteen Years. *Journal of Travel Research*, Winter.
- Rátz, T., ve Puczko, L., 1998. *Rural Tourism and Sustainable Development*, Rural Tourism Management: Sustainable Options International Conference, September, SAC, Auchincruive, Scotland, Alıntı: <http://www.ratztamara.com/rural.html>
- Ritchie, J.R.B., 1988. Consensus Policy Formulation in Tourism, *Tourism Management*, 9: 199–216.
- Robins. S.P., 1994. *Management*, Fourth Edition, Prentice Hall International, Inc., New Jersey.
- Savaş, V., 1986. *Kalkınma Ekonomisi*, 4.Baskı, Beta, İstanbul.
- Smith, S.L.J., 1992. *Tourism Analysis: A Handbook*, Longman Scientific & Technical, New York.
- Stabler, M.J., ve Goodall, B., 1997. Environmental Awareness, Action and Performance in the Guernsey Hospitality Sector, *Tourism Management*, 18 (1): 19- 33.
- Stoner, J., ve Freeman, R.E., 1992. *Management*, Fifth Edition, Prentice Hall International, Inc., New Jersey.
- Şahin, M., 1990. *İş İdaresi*, Mehmet Şahin (Ed.) Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 39, Etam A.Ş., İzmir.

- Timur, A., ve İçöz, O., 1994. *Ege Bölgesi Turizminin Sektörel Analizi ve Gelişme Stratejileri*, ESİAD Yayın No: 94/ESA-7, İzmir.
- Tosun, K., 1990a. *İş İdaresi*, Editör: Mehmet Şahin, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 39, Etam A.Ş., İzmir.
- Tosun, K., 1990b. *Yönetim ve İşletme Politikası*, İşletme Fakültesi Yayın No: 232, İstanbul.
- United Nations Environment Programme (UNEP), (2001). How Tourism Can Contribute to Environmental Conservation, Alıntı: <http://www.uneptie.org/pc/tourism/sust-tourism/env-conservation.htm>
- Williams, A., ve Shaw, G., 1991. *Tourism and Economic Development*, Second Edition, Belhaven Press, London.
- Yılmaz, B.S., 2005. *Sürdürülebilirlik Kapsamında Turizm-Çevre Etkileşimi*, 1. Bursa Turizm Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa, 30 Eylül-02 Ekim, 263- 273.

Yazarların İletişim Bilgileri ve Biyografileri

• Prof. Dr. Orhan İçöz

Yaşar üniversitesi, İ.İ.B.F. Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği Bölümü, Şehitler Cd. 1522 Sk. No.6 Alsancak Yerleşkesi, İzmir

Tel: 0232 451 41 11/ E-posta: orhan.icoz@yasar.edu.tr

Yozgat doğumlu olan Orhan İçöz, 1977 yılında Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Pazarlama Bölümünden mezun oldu. 1981 yılında Ege Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümünde lisansüstü eğitimi programını tamamlayarak bilim uzmanı unvanı aldı. 1987 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümünden Turizm Alanında Bilim Doktoru unvanı aldı. 1991 yılında Doçent unvanı aldı. 1997 yılında Profesör oldu. İçöz, 1988– 1989 öğretim yılında ABD'nin Texas A and M Üniversitesinde konuk öğretim üyesi olarak görev yaptı ve araştırmalarda bulundu. Turizm alanında *Turizm Ekonomisi*, *Turizm İşletmelerinde Pazarlama Turizm Planlaması*, *Hizmet Pazarlaması*, *Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi* ve *Genel Turizm: Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler* başlıklarını taşıyan toplam altı adet yayımlanmış kitap çalışması, çok sayıda yurt dışı/yurt içi makale çalışması ve çeşitli toplantılarda sunulmuş olan yurt dışı/yurt içi bildirileri ve proje çalışmaları bulunmaktadır. Temmuz 2001- Mayıs 2006 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi Dekanı ve 1996 - 2003 yılları arasında aynı Fakültenin Turizm İşletmeciliği Bölüm Başkanı olarak görev yapmış olan İçöz, halen Yaşar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır.

• Yrd. Doç. Dr. İbrahim İlhan

Nevşehir Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Rehberlik Bölümü
Avanos Yolu 5. Km, Merkez, Nevşehir

Tel: 0384 215 20 00/ E-posta: ibrahim@nevsehir.edu.tr

1964 Kırkkale doğumlu olan İbrahim İlhan, Çukurova Üniversitesi, Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nda, Lisans (1989), Schiller International University, Uluslararası Otel Yönetimi, Yüksek Lisans (1992), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda Doktora (1999) öğrenimini tamamladı. Erciyes Üniversitesi, Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'na 2000 yılında öğretim üyesi olarak atandı. Halen, Nevşehir Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Bölgesel turizm planlaması, işletmecilik etiği ve gastronomi konuları akademik ilgi alanlarını oluşturmaktadır.